

dan dat het de rol, die het onder den eersten Napoleon speelde, ooit weder op zich zou kunnen nemen. Het is niet in staat geweest, de hooge positie uit zijn verleden te handhaven. Aan zichzelf overgelaten, zoude Frankrijk geen invloed meer buiten zijn grenzen kunnen uitoefenen. Met Rusland staat de zaak zoo, dat zijn bevolking ieder jaar met $3\frac{1}{2}$ millioen toeneemt, en dat het, ingeval het in zijn moreele voortplantingskracht volhardt, reeds na een eeuw gansch Europa zou kunnen overweldigen. Thans lijdt het nog onder de onrijpheid zijner jeugd, maar wie kan zeggen, wat Europa van Rusland te duchten heeft, als de machtigste Slavische staat tot volle manlijke rijpheid zal gekomen zijn? Veel wonderschoons schuilt nog in dit volk, en de „mir” blijft een buitengemeen mooie dorpsinrichting. Alleen, het Slavische element poogt de Germaansche volken steeds meer terug te dringen. Ik mag daarom niet wenschen, dat dit voortdringen der Slaven in Europa te snel van stapel loope. En dan bergt Rusland in zijn schoot nog altijd geheel andere stammen en in zijn bodem schatten, en bovendien heeft het een overweldigend rijke natuur; waarbij dan nog komt, dat het overmachtige Azië, dat eeuwen lang als dood was, nu door Japan ten leven gewekt is, en ook in ons eigen Indie door den *Sarêkat Islâm* een geheel nieuwe toekomst tegengaat.

Bij zulk een stand van zaken kan het voor Holland niet gewenscht zijn, dat de Centrale mogendheden, met wie wij verwant zijn, en wier lot ook ons lot beheerscht, ook maar een duimbreedte terug gedrongen worden. Natuurlijk zouden wij in hunne vernedering deelen. Als ik mij deswege bij het begin van den oorlog voor pro-Duitsch verklaarde, dan werd hiermede voor mij slechts dit ééne uitgesproken, dat een herhaalde stijging der Britsche wereldmacht mij voor den geheelen gang der wereldgeschiedenis uiterst bedenkelijk voorkwam, omdat Englands wereldheerschappij